

ostane v tem poklicu nevtrudljiv do konca svojega življenja. L. 1750. izdal je svoj katekizem, ki je bil prestavljen skoraj v vse avstrijske jezike. L. 1754. prehodil je kot misijonar in predstojnik katehetskimi misijonov Avstrijsko, Štajarsko, Koroško, Kranjsko in Tirolsko. Popotoval je po romarsko, s palico v rokah in v plajšč zaviti, ter nosil dolgo brado. Imel je pri svojih misijonih, ki so terpeli večidel po en teden, po dve, ali tudi po tri pridige na dan; bičal je v svojem jedernatem govoru, ki ga večkrat solil z zajedljivimi šalami, pregrehe in razvade; odkrival je gerdobijo pregrehe, in je veliko dobrega med ljudstvom zasejal; njegovi nasprotniki in nevošljivci nenačajeni take tečne hrane nastavljali so mu na njegovi ternjevi poti marsiktere zapreke. Vsejano seme je dozorelo, in marsikaj prav dobrega sadu obrodilo; ginljiva pesem: „Sveto, sveto“ je živi dokaz tega. Posebno pa na Dunaju je o. Parhamer povzdignil bratovščino za poučevanje v keršanskem nauku. Napravili so bukve za bratovščino, v ktere se je lastnoročno zapisal cesar Franc, Marija Terezija, nadvojvodi in nadvojvodine pa veliko duhovnih in svetnih zglednih oseb. Bratovščina je imela svoje spraševanjske bukvice in zgodovinski katekizem. Otroci so bili razdeljeni v verste; imeli so svoje prednike, ki so jih izpraševali. Vsako nedeljo nesli so nalasč napravljene bandera pred njimi peljaje verste v cerkev, kjer je bilo izpraševanje v keršanskem nauku. *)

Vsako leto bila je slovesna poskušnja, k kateri smeli so priti pa le otroci, ki so celo leto pridno k nauku hodili in bukvic in katekizma pridno se bili naučili; veliko zglednih oseb bilo je pričujočih; ubogi otroci bili so obdarovani z oblačili, drugi pa kako drugače.

(Dalje prib.)

Kako naj se v šoli berilni spisi obdelujejo.

Učenik naj najpred berilni spis sam prav izverstno prebere, postavim:

Ptice pevke.

Neko prijazno vas je obdajalo vse polno naj rodovitnega sadnega drevja. Spomladi je bilo čez in čez vse pre-

*) Kaj pa znajo dan današnji na Dunaji? Cerkevne naprave zasmehovati, zaničevati, grajati in se iz njih noročevati. Ali se ni to vidilo očitno pri sejah v deržavnem zboru? Tako dalječ se dá ljudstvo zapeljati.

preženo s prelepim cvetjem. Veseli tički so se gnjezdili po košatem drevju in so sladko prepevali od jutra do večera. Jeseni pa so bile vse drevesa polne slastnega sadja mnogih plemen. Otroci so se razveselovali po vertih in si nabirali lepih jabelk, hrušek, češpelj in sliv. — Bili so pa v tisti vasi nekteri hudobni dečki, ki so začeli preganjati ljube tičke, so jim razdirali gnjezda in pobirali mladiče. Uboge živalice so bile vse preplašene in so zapustile ta nemiren kraj. Potihnilo je potem v prijazni vasi lepo tičje petje, in vse je bilo žalostno. Namest ljubih tičkov pa so prišle gosence in drugi pošrešni merčesi, in so požerli lepo cvetje in perje drevesno. Vse gole in brez sadja so stale drevesa po vertih. Otroci pa, ki so popred vsako leto dobivali obilno sadja, so zdaj žalostni postopali pod suhimi stebli, in niso imeli kaj djati v usta. Dobri tički, ki so jih pregnali hudobni otroci, so popred po drevesih pobirali škodljive gosence in merčese, da je sadje lepo cvetelo, rastlo in obrodovalo.

Če tičke preganjaš in gnjezda razdeneš,
Tud' petje in sadje od sebe preženeš.

Ko učenik ta spis prebere, naj reče naj pred kakemu bolj zmožnemu učencu, da naj ga bere, potem drugim i. t. d. Dobro je, če se berilni spis večkrat prebere, zato da se ložeje posamezni sestavki in vkupna tvarina učencem bolj v spomin vtisne. Ponavljanje je mati vsega učenja. Ko pa učenik berilni spis obdeluje, naj se vedno ravna po zmožnosti svojih učencev. Vendar pa naj vedno tirja, da učenci vse vprašanja s polnimi stavki odgovarjajo. Učenik se ne sme nikoli samo z nekterimi učenci, post., z bolj zmožnimi in pridnimi pečati, temuč naj pokliče zdaj tega, zdaj unega, da mu odgovarja. Vsa šola mora eno misel obdelovati. Tako le naj bi se ravnalo:

I.

Učenik naj ves berilni spis od stavka do stavka spraša. Odgovarja se večidel z besedami sprašavnega stavka, post. 1. stavek: Kaj je obdajalo vse polno naj rodovitnišega sadnega drevja? (Neko vas je obdajalo i. t. d.) Kakšno vas je obdajalo vse polno naj rodovitnišega sadnega drevja? (Neko prijazno vas i. t. d.) Potem ko se prvi stavek spraša, je prav, če ga zopet naj pred posamezni učenci, potem pa tudi vsa šola enoglasno ponovi. Če se tako ravna, znajo potem učenci berilni

spis pozneje bolje pripovedovati. 2. stavek: S čim je bilo vse prepreženo? S kakšnim cvetjem je bilo vse prepreženo? Kako je bilo prepreženo? Kdaj je bilo prepreženo? — Potem naj se tudi ta stavek ponavlja posamno in vkupno. S tem si učenci jezik urijo. Tako naj učenik tudi ravná pri drugih stavkih do konca berilnega spisa.

II.

Učenik naj sproži poglavitno misel tega spisa, post.: Kaj nam kaže ta berilni spis? (Ta berilni spis nam kaže, kakšna škoda se godí, če otroci tičeje gnjezda razmetavajo.) V katerem stavku je poglavitna misel zbrana? (V zadnjih dveh pesniških versticah.)

III.

Berilni spis naj se tako razklada, da se pazi na osebek in povedek. Kdor stavek v spisu razume, tudi vé, od koga ali od česa se govori, in kaj se od kake osebe ali reči pové. — Učenik naj reče kakemu učencu, da naj bere 1. stavek, in naj praša: Od česa in kaj pripoveduje ta stavek? — (To naj učenik več učencev vpraša.) Od česa in kaj pripoveduje drugi stavek? — Tako naj se ravná pri vseh stavkih do konca berilnega spisa. — Od česa in kaj se pripoveduje v 8. stavku t. j. po 7. piki? — (V 8. stavku se pripoveduje od ptičjega petja, da je v vasi potihnilo in da je bilo vse žalostno.) Od česa in kaj se pripoveduje v zadnjih dveh pesniških versticah? — (V zadnjih dveh pesniških versticah se pripoveduje od kakega otroka ali odrasčenega, ki to povest bere, in se mu pové, da kaj se zgodí, če tičke preganja in gnjezda razdira. Te dve verstici govorite z otrokom ali odrasčenim človekom.)

IV.

Kakšen je naslov ali ime tega spisa? — Kterim pticam pravimo, da so ptice pevke? — Povejte mi nektere? — Kam gre veliko tičev jeseni? — Pravimo jim selivne ptice. Imenujte več selivnih ptic! — Drugi tiči so tudi po zimi pri nas; tedaj so stanovitni na enem kraji; pravimo jim stanovitni tiči ali stanovitne ptice. Povejte, ktere so take? — So tudi tiči, ki imajo na nogah kožico, da morajo plavati; imenujemo jih plavavke ali ploskonožne tiče. — Pa so tudi tiči, kateri druge manjše tiče lové in jedo; in ti imajo ojstre zakrivljene kremplje, pravimo jim tedaj, da so

ujede, zgrabljivi tiči ali roparice. Naštejte še enkrat vse plemene tičev! —

Kaj je vas? — Kdo stanuje v vasi? — Ali ljudje samo v vaseh stanujejo? — Kteremu drevju pravimo sadno drevje? — Imenujte sadne drevesa! — Kterim sadnim drevesom pravimo, da so rodovitne? — Kako pravimo takim drevesom, ki nič sadja ne rodé? — Kako pravimo drevesom, ki so v gojzdu? — Imenujte gojzdne drevesa! — Kakšno drevje je tedaj vas obdajalo? — Koliko je bilo tega drevja? — Spomladi je bilo čez in čez i. t. d. Ali je zmirom pomlad? — Koliko časa je pomlad? — Kaj je tedaj pomlad? — Koliko je letnih časov? Kteri so? — Veseli tički so si gnjezdili... ali: so delali gnjezda. Kdo je naučil tiče, da znajo tako umetne gnjezda delati? — Jeseni pa so bile vse drevesa polne... Kdaj so bile drevesa polne sadja? — Kdaj so drevesa zelene in cve-teje? — Kdaj imajo sadje? — Kdaj so gole? — Kakšnega sadja so bile vse drevesa polne? — Ktero sadje je slastno? — Koliko sadnih plemen poznate? — i. t. d. Uboge živalice so bile vse preplašene... Zakaj so bile preplašene? Kaj so storile? Kakšen je bil ta kraj? Ali je prav, če tiče plašimo? — Pevskih tičev ne smemo plašiti in poditi; še le vabiti, vaditi jih moramo k sebi. Namest ljubih tičkov pa so prišle gosence in drugi požrešni merčesi. Kakšne živali so gosence? — (Tu-kaj naj učenik kaj pové od gosenc in merčesev, od škodljivih in koristnih, post. od sviloprejk i. t. d.) Vse gole in brez sadja so stale drevesa... Kdaj pravimo, da je človek gol? — Ktere gore so gole? i. t. d.

V.

Kakšni so bili ti dečki, ki so pokončali tiče gnjezda? — Ali bote tudi vi tako delali? — (Terpinčenje žival.)

VI.

Kar zadeva slovnico v tem spisu, naj učitelj obdeluje posebno prilog in časovnik ali glagol. Post.: Kakšna je bila ta vas, od ktere smo brali? — Kaj je vse prijazno? Kakšno je bilo sadno drevje? Kako je bilo rodovito? Na kateri stopnji je prilog „rodoviten?“ — Poiščite vsih prilogov v tem spisu, in povejte na kateri stopnji so? Zapišite jih! Kaj so delali tički po košatem drevji? — Kaj pokaže beseda „gnjezdili, prepevali?“ — i. t. d. (Učenik naj ne pozabi, da

naj vedno raji vpraša: „kaj kaže ta ali una beseda“, kakor pa: „kterega plemena je ta ali una beseda“. Pomen, ne pa pleme besedni je poglobitna reč.)

VII.

Potem, ko se je ves berilni spis od konca do kraja na vse strani obdelal, naj učenci bukve zaprejo, in naj ga s svojimi besedami pripovedujejo, pozneje pa iz glave v pisne knjižice čedno zapišejo. Vse spise učencev pa naj učenik vselej popravlja, in sicer posamezne pregreške posamezno, obče pa očitno na deski. Ne sme pa učenik misliti, da se morajo in morejo vsi berilni spisi po enakem kopitu obdelovati. Naj poglobitnejša reč pri branji je, da učenci razumejo to, kar berejo in da se navadijo vsaki spis dobro premišljevati in v vsakdanje življenje prenašati. Sploh pa mora učenik vediti in spoznati, da, če se vselej in za vsako berilno uro ne pripravlja prav skerbno, ne more nikakršnega berilnega spisa v šoli tako razlagati, kakor ga je treba. In le za tako pripravljanje smo podali čast. bravcem pričujoči načert. — Dobro bi bilo, ko bi se kdo naših spretnih tovaršev lotil in obdeloval v „Tovaršu“ bolj poglobitne spise v naših šolskih berilih. „Tovarš“ bo sicer tudi storil, kar bo mogel; toda, kdo bi tirjal, da bi mogel sam vse nositi na svojih plečih!

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

V.

Stavek, osebek in povedek.

Kar je bilo dosihmal posamezno obravnano, jemlje se tukaj skupno in se primerja med sabo. Otroci naj se zavedó, kaj naredé, kedar od reči povedó, kaj da delajo, kakšne da so, in kaj da so, ali otroci naj se zavedó, da napravijo stavek.

Razloženje.

Povej mi, kaj dela konj? Konj vozi. Kakošen pa je konj, ali kakošen more biti? Konj je močen . . . Kaj pa je konj? Konj je žival. Ravno tako mi povej od petelina, od kosa. Povej mi tudi od Janeza, kaj dela, kakošen je, kaj da